

Maa- ja metsätalousministeriö  
[kirjaamo@mmm.fi](mailto:kirjaamo@mmm.fi)

**Maa- ja metsätalousministeriön lausuntopyyntö Kansallisen vesihuoltouudistuksen visiosta ja sen toimeenpano-ohjelman luonnoksesta**

**Viite:** 7.12.2020 julkaistu lausuntopyyntö

**Lausunto kansallisen vesihuoltouudistuksen visiosta ja sen toimeenpano-ohjelman luonnoksesta**

*Suomen Vesihuolto-osuuskunnat ry (SVOSK) on vesihuolto-osuuskuntia edustava järjestö. Yhdistyksen tarkoituksena on luoda toimivan suomalaisen vesihuollon edistämiseksi edellytyksiä vesiosuuskuntien ja vesiyhtymien kehittymiselle ja toimintaedellytyksille. Tarkoituksena on myös vahvistaa niiden osaamista, edistää niiden yleisiä toimintamahdollisuuksia sekä edistää vesiosuuskuntien, sekä vesialan julkisen ja yksityisen sektorin yhteistyötä.*

Maa- ja metsätalousministeriö on pyytänyt SVOSK ry:ltä lausuntoa Kansallisen vesihuoltouudistuksen visiosta ja sen toimeenpano-ohjelman luonnoksesta. SVOSK ry kiittää lausuntopyynnöstä ja toteaa kunnioittavasti seuraavaa:

**Yleistä**

Vesiosuuskunnat ovat yksi vesihuoltotoimija muiden mukana tuottamassa laadukkaita vesihuoltopalveluita. Vesihuoltopalveluiden turvaamiseksi vesihuoltolaitoksilta edellytetään tiettyä toiminnan tasoa ja näihin liittyviä vaatimuksia on otettu mukaan lainsäädäntöön niiltä osin, kun ne eivät ole toteutuneet laitosten toimesta omaehtoisesti. Vesihuollon uudistamisen ohjelmassa on tulossa lisää vaatimuksia ja nämä tulevat lisäämään myös vesiosuuskuntiin kohdistuvaa painetta toiminnan kehittämiseksi. Etujärjestönä näemme kuitenkin tarpeelliseksi alan kehittämisen ja myös vesiosuuskuntiin kohdistuvat lisääntyvät vaatimukset, jotta vesiosuuskuntien jäsenet ja muut asiakkaat saavat laadukkaita vesihuoltopalveluita myös tulevaisuudessa. Osa esitetyistä uudistuksista on selkeästi sellaisia, että ne kohdistuvat suurempiin vesilaitoksiin, mutta soveltuvien osin niistä on hyötyä myös pienemmillä laitoksilla.

Vesihuolto liittyy tiiviisti muuhun yhteiskuntaan ja sen vuoksi uudistumisen ohjelmassa tulisi ottaa huomioon myös muiden hallinnonalojen, kuin nyt valmistelussa mukana olleiden MMM, STM ja YM hallinnonalat. Vesiosuuskuntien talouteen liittyen on aikanaan tehty mm VM:n alaisen verohallinnon osalta päätöksiä, mitkä vaikeuttavat laitosten yhteen liittämistä. Opetus- ja kulttuuriministeriö liittyy alan koulutukseen jne. Eli sen lisäksi, että vesihuoltoalan sisällä käydään keskustelua toiminnan kehittämisestä, tarvitaan mukaan myös alaan liittyviä muita toimijoita.

### **Vesihuoltolain uudistaminen**

Vesihuolto ja siihen liittyvät asiat kehittyvät jatkuvasti ja se aiheuttaa tarvetta lain uudistamiselle. Vesihuoltolakia on uudistettu vuosien varrella ja siinä yhteydessä ei välttämättä ole osattu ottaa huomioon kaikkia vaikutuksia käytäntöön mm siksi, että vesihuoltoon vaikuttaa myös muualla lainsäädännössä säädetty asiat. Yksi merkittävä vesiosuuskuntien toimintaympäristöön vaikuttanut muutos liittyy velvoitteeseen liittyä vesihuoltolaitoksen verkostoon taajaman ulkopuolella. Taajaman alue saattaa vaihdella vuosien aikana ja siten myös kiinteistöjen velvollisuus liittymisen muuttuu. Nämä muutokset vaikeuttavat vesiosuuskuntien toiminnan suunnittelua ja taloudellista tilannetta, kun kiinteistöt irtautuvat verkostosta ja vesiosuuskunnat joutuvat palauttamaan liittymismaksuja ja perusmaksuista saatavat tulot vähenevät. Liittyjien määrän vähentyminen aiheuttaa ongelmia myös veden laatuun ja tekniseen toimivuuteen.

Edellisessä vesihuoltolain päivityksessä lainsäädännön vaatimuksia kiristettiin ja siinä yhteydessä nähtiin, ettei kaikkia vaatimuksia ole tarkoituksenmukaista edellyttää pienemmiltä vesiosuuskunnilta. Tässä yhteydessä vesihuoltolaitoksen määritelmää muutettiin siten, että vesihuoltolaissa tarkoitettu vesihuoltolaitos edellyttää vahvistettua toiminta-aluetta. Tässä yhteydessä iso osa vesiosuuskunnista jäi vesihuoltolainsäädännön ulkopuolelle. Vesihuoltolaitoksen määritelmää tulisi muuttaa siten, että myös pienemmät vesiosuuskunnat saataisiin vesihuollon lainsäädännön piiriin nykyisen yksityisoikeudellisen sopimisen sijaan.

Lainsäädännön uudistamisessa tulee huomioida lain soveltaminen käytäntöön siten, että sen noudattaminen on realistista myös pienillä laitoksilla. Osalla laitoksista lainsäädännön vaatimusten täyttäminen saattaa vaatia suuriakin ponnisteluja, mutta ainakin alkuvaiheessa tulisi panostaa ensisijaisesti neuvontaan ja ohjaukseen ja vasta toissijaisesti sanktioihin, mikäli laitoksen toimintaa ei kehitetä lainsäädännön vaatimuksien mukaiseksi. Lainsäädännössä olevien vaatimusten osalta on tärkeää, että ymmärretään miksi niitä edellytetään, eikä asioita tehdä vain sen vuoksi, että saadaan lain vaatimukset täytettyä.

Lainsäädännön uudistamisessa tulisi tarkastella myös aiheuttamis- ja kustannusvastaavuuden toteutumista laitosten välisessä kaupassa.

Kannatamme ”Vesi on meidän” -aloitetta lainsäädäntötyön käynnistämiseksi, jolla estetään vesihuoltotoimintojen myyminen ja muu siirtäminen yksityisomisteisille yrityksille. Niin kauan, kun omistus ja päätäntävalta on paikallisilla asukkailla, on heillä edes mahdollisuus vaikuttaa palveluiden laatuun ja niistä maksettavaan hintatasoon.

## **Hyvän vesihuollon kriteeristön käyttöönotto**

Pienillä vesiosuuskunnilla ei välttämättä ole tarvetta Hymynaama-arvioinnille, mutta yhtenäiset kriteerit voisivat helpottaa vesiosuuskuntia näkemään miten omaa toimintaa tulisi kehittää.

## **Vesihuoltolaitosten talouden ja toiminnan laadun valvonnan tehostaminen**

Vaikka valvontaa suunnitellaan kohdistettavan suuriin ja keskisuuriin laitoksiin, niin myös vesiosuuskuntien on pystyttävä kattamaan maksutuloillaan laitoksen käyttö- ja kunnossapidon kustannukset sekä myös investointikustannukset pitkällä aikavälillä. Vesiosuuskuntien osalta tulouttaminen ei ole ongelma, mutta joissakin tapauksissa vesiosuuskunnat syyllistyvät asiakaspaineen vuoksi alihinnoitteluun ja siten taloudellinen varautuminen ei ole mahdollista. Valvonnan kautta vastuuhenkilöille saataisiin selkänöjaa, mihin voidaan nojata perusteltaessa vesiosuuskunnan perimiä maksuja, kun rakennetaan ja ylläpidetään kestävää vesihuoltopalvelua.

## **Alueellisen yhteistyön kehittäminen**

Eri toimijoiden yhteistyö vesihuollossa on kannatettavaa. Yhteistyön tulee perustua vapaaehtoisuuteen ja sitä voidaan edistää erilaisin kannustimin. Yhteistyö voi toimia myös ensimmäisenä askeleena toimintatapojen yhtenäistämässä ja alentaa kynnystä myös vesiosuuskuntien yhdistymisessä. Yhdistyminen ei saa olla kuitenkaan itseisarvo, vaan tärkeintä on tavoiteltava lopputulos, eli lainsäädännön vaatimukset täyttävä, asiakkaiden kannalta taloudellisesti, teknisesti, sosiaalisesti ja ympäristöllisesti kestävä vesihuolto. Tämä tarkoittaa sitä, että esimerkiksi vesiosuuskunnalla on riittävät talous- ja henkilöresurssit operatiiviseen toimintaan ja se pystyy varautumaan myös tulevaisuuteen sekä mahdollisiin häiriötilanteisiin.

## **Pitkäjänteinen investointisuunnittelu ja vesihuollon kehittäminen**

Velvoite investointien suunnitteluun on kannatettava. Myös pienten laitosten tulee olla selvillä tulevaisuuden investointitarpeista. Muiden vesilaitosten tavoin vesiosuuskuntien omaisuudesta valtaosa on verkostossa. Vesiosuuskunnissa ei uusia verkostoinvestointeja juurikaan enää tehdä, mutta saneerausinvestoinnit ovat varsinkin pumppaamoiden osalta lisääntymässä lähivuosina. Korostamalla investointien suunnittelun merkitystä, voidaan ohjata myös vesiosuuskuntia varautumaan taloudellisesti tuleviin korjauksiin ja uusimisiin.

Kunnan kehittämissuunnitelma antaa työkaluja myös vesiosuuskunnille niiden oman toiminnan ja investointisuunnittelun tueksi. Tämä korostuu erityisesti muuttovoittoalueilla, missä vesiosuuskuntien toiminta-alueille on tulossa lisää asutusta ja vesiosuuskunnilta edellytetään uusien verkosto-osien rakentamista. Kehittämissuunnitelmia laadittaessa vesiosuuskunnat tulee ottaa aidosti huomioon.

## **Kohdennettua neuvontaa apua tarvitseville vesihuoltolaitoksille ja kunnille**

Pienille laitoksille suunnattu apu ja neuvonta olisi hyvä asia. Avun vastaanoton tulisi olla kuitenkin vapaaehtoista. Toimintamallia kehitettäessä tulee miettiä myös vaihtoehtoja, jos esimerkiksi neuvonnasta huolimatta ei löydetä ratkaisua laitoksen ongelmiin. Neuvonnassa olisi tarpeen ottaa

huomioon apua tarvitsevan laitoksen eri sidosryhmät, jotta voitaisiin hyödyntää myös yhteistyön mahdollisuudet. Sidosryhmiä ovat vesiosuuskuntien tapauksessa esimerkiksi kunta, kunnan vesilaitos sekä paikalliset valvontaviranomaiset. Ohjelmassa on mainittu kertaluonteisuus. Avulle ja neuvonnalle tulisi olla kuitenkin riittävän pitkä vaikutusaika, esimerkiksi puolesta vuodesta vuoteen.

### **Pätevyysvaatimukset vesihuoltoalalle**

Pätevyysvaatimukset ovat vesihuollon uudistumisen ohjelman osalta ehkä haastavin osa vesiosuuskuntien näkökulmasta, sillä vesiosuuskuntien toiminnasta vastaavat henkilöt toimivat pääosin vapaaehtoisvoimin tai sivutoimisesti. Vaikka pätevyysvaatimuksia ollaan kaavailemassa ensisijaisesti isommille laitoksille, millä on omia vedenottoja ja jätevedenpuhdistamoita, voisi niistä olla hyötyä myös vesiosuuskunnissa. Osaamattomuudella voidaan aiheuttaa isoja vahinkoja ja tietämättömyys ei ole peruste vapautumiselle vastuusta. Osaamisvaatimukset tai -suositukset voivat olla vesiosuuskunnille erilaiset, kuin ammattimaisesti hoidetuilla isommilla laitoksilla. Mikäli pätevyysvaatimuksiin päädytään, niin tarvitaan riittävän pitkä siirtymäaika sekä soveltuvaa koulutusta. Pätevyysvaatimukset myös ohjaavat pienempiä laitoksia, jos vaatimusten täyttymistä myös valvotaan.

### **Vesihuollon urapolkujen kehittäminen**

Vaikka vesiosuuskuntien toiminnasta vastaavat henkilöt ovat pääsääntöisesti sivutoimisia tai vapaaehtois pohjalta toimivia, on tulevaisuudessa mahdollista, että myös vesiosuuskunnille on tarjolla ammattimaisesti hoidettuja palveluita. Tämä voi mahdollistaa työllistymisen omalle kylälle tai lähiseudulle. Näille paikallisille toimijoille tarvitaan koulutusta ja tässä koulutuksessa on tarpeen ottaa huomioon myös vesiosuuskuntien erityispiirteet.

### **Vesihuoltolaitosten digitalisaatiovalmiuksien ja tiedonhallinnan kehittäminen**

Digitalisaatiovalmiuksien ja tiedonhallinnan kehittäminen ovat kannatettavia asioita. Isoilla vesilaitoksilla on mahdollisuus hyödyntää kaupallisesti saatavilla olevia ohjelmistoja. Voisiko jo käytössä olevaa VEETI-tietojärjestelmää kehittää vastaamaan esimerkiksi pienempien laitosten tarpeita? Tähän järjestelmään tallennetaan jo tietoa ja jos laitos voisi itse hyödyntää paremmin tuotua tietoa, saattaisi se myös kannustaa muutoinkin järjestelmän käyttämiseen. Jos rajapinnat muihin, esimerkiksi kaupallisiin ohjelmistoihin olisi kunnossa, voisi laitos halutessaan myöhemmin siirtyä käyttämään myös kaupallisia ohjelmia, mikäli ne pystyvät tarjoamaan jotakin sellaista, mitä VEETI:in kehitetyt työkalut eivät pysty tuottamaan.

Suomen Vesihuolto-osuuskunnat ry

*Vesa Arvola*

Puheenjohtaja

*Nina Pimiä*

Toiminnanjohtaja